

PROGRAMOVÁ KONCEPCE

VOLBY DĚKANA
Divadelní fakulty JAMU v Brně

RNDr. Luděk Skočovský, Ph.D.

březen 2016

"Krise vzdělání viděná z hlediska archaické hermeneutiky není nic jiného než způsob, jakým rozlišujeme to, co je podstatné. Delfy ovšem ví, že tatáž věc se jeví jinak hlupákovi a jinak moudrému člověku. Instrumentální hlupák moderny je frenetický, moudrý člověk všech dob je metodický. Jeden poutník vidí pouhý kámen a druhý jej interpretuje jako hérma, neboli znamení na cestě. Škola posledních časů uspěchaného nerozumu neumí rozlišovat mezi kamenem a znamením, a proto je v krizi. Moderní vzdělávací proces nevidí znamení na cestě, protože příliš spěchá. Frenetické zvířecí dychtění dané pudem sebezáchovy (conatus) jej nutí ke spěchu a ke sledování toho, co je již uděláno nebo se má udělat (factum). Proto je instrumentální rozum idiotsky-konfliktní. Na něm založené nekritické vzdělání nutně pomíjí podstatné, totiž staronové určení člověka jako homo sapiens. Toto určení člověka má eschatologickou a tragickou povahu stejně jako Delfská věštba. Kdo ho nevyloží správně, ten nakonec zahyne. A s ním bohužel i všichni hlupáci, kteří následovali tento způsob racionálního kalkulu idiotských výhod."

Václav Umlauf: Traktát o postmoderní hlouposti (viz [1]).

Současný způsob nazírání světa, a jeho interpretace v praktickém konání, je povětšinou způsobem vědeckým. Zpřesním-li to, jedná se o nazírání prizmatem přírodních věd, kde matematika a strukturalismus hraje hlavní roli. Humanitním a uměleckým oborům je přisouzena pouze role vedlejší, pokud jim jaká přisouzena dnes vůbec je. Vždyť dnes je snaha vědecky posuzovat takřka každou oblast lidského chování. Vědeckým se dnes označují nejenom vědy, které zkoumají přírodu, ale i ty, které zkoumají lidskou společnost z různých pohledů. Dnes je takřka celá vědecky pojatá ekonomie, mnoho si nezadá psychologie a dokonce i sociologie. Dále pak vlastně i filozofie je dnes povětšinou nazírána vědecky, paradoxně vzhledem k jejím počátkům u Aristotela. Konečně kognitivní věda již zcela nepokrytě pracuje se všemi složkami lidského nazírání čistě vědecky.

Vznik tohoto paradoxu pojmání veškeré lidské aktivity pouze racionálně a tedy vědecky, úzce souvisí s rozmachem nejenom vědy od začátku minulého století, ale především s rozmachem techniky a především techniky výpočetní. Ve své disertační práci (viz [2]), kterou jsem obhájil na umělecké škole v roce 2013, vysvětluji zásadní vědecký poznatek v matematice a potažmo v computer science (která se tehdy teprve rodila). Jednalo se o definici Turingova stroje a s ní v přímé souvislosti pak dvě Gödelovy věty o neúplnosti axiomatických formálních systémů s aritmetikou. Tyto principy byly odhaleny ještě předtím než se svět ponořil do frenetického maratonu produkování a používání digitálních technologií, který trvá dodnes. Nárůst výkonu zpracování a jemnosti rozlišovat digitální snímky reality ale paradoxně ukázalo omezenost tohoto způsobu nazírání na svět. Přestože sice matematika a computer science dnes pracují na východisku z této situace, společnost byla v průběhu své digitalizace zcela pohlcena metodou vše pojímat jako složeninu z jednotlivých dále nedělitelných a jasně

určených elementů. Ve své práci jsem označil tyto dva způsoby nazírání na svět jako slovní způsob a způsob nazírání obrazem. Slovo má digitální charakter, obraz je spojitý. Spojitosti nelze dosáhnout digitální simulací. A spojitost je to, co nám v našem dnes výrazně digitálním světě chybí.

Slovo reprezentuje racionální způsob vnímání a zpětného působení člověka na své okolí, zatímco obraz je komplexní přístup ke světu, který je dost často zřejmý, ale racionálně nevysvětlitelný. Dva různé principy, které jak se zdá musí být ve vyváženém vzájemném vztahu, ale běda, pokud jeden z nich získá výrazně navrch. Nadvláda slova - tedy racionality, nad obrazem - tedy citem je dnes zřejmá. Stále větší množství lidské populace je přesvědčeno že vše je dříve nebo později vysvětlitelné rozumem, lidské city jsou uváděny v kontextu s chemickými a biologickými procesy přírodních věd. Přitom to není možné, a to z jednoho prostého důvodu - vědecké postupy vyjádřené matematickým slovním záznamem jsou nedokazatelné ve smyslu Turingovy teze a Gödelových vět. Věda je ve sporu sama se sebou.

Na čem je tedy potřeba pracovat je zřejmé - na posílení toho, čemu říkáme lidské, citlivé, nečekaně sympatické a krásné.

Slovo se v průběhu svého vývoje stalo prostředkem organizace lidské společnosti. Je jisté, že pokud by nevznikla řeč a psané slovo, lidé by sotva nastolili pořádek, viz např. [4] s. 133:

„... Zavedení pořádku je lidskou posedlostí; je to forma chování, která vyžaduje důmyslný mluvený jazyk k jeho nejúplnějšímu vypracování. Bez řeči by lidé nebyli schopni pořádek nastolit...“

Tento pořádek, lad a sklad má ovšem své meze, které se tence dotýkají moci a jejího zneužívání. Přesně lze v historii vyhledat období civilizací, kdy po nastolení řádu a jasně vymahatelné spravedlnosti dochází následně k jejich zneužívání a společnost postupně přechází v totalitarismus. V okamžiku, kdy je pořádek nastolen, dochází vlastně k rigidní fázi existence společnosti. Vše ztuhne a zmrtní. Život buďto zanikne a nebo se pořádku vysmekne nějakým, pro všechny zdánlivě podivuhodným a nepochopitelným, způsobem.

V důsledku slovního přístupu ke světu my takto neustálé život řešíme, ale málo ho žijeme. A divadlo nelze řešit, divadlo je zapotřebí hrát s vědomím uměleckého aspektu.

Umění není věda

Věda a umění jsou dva způsoby nazírání světa.

Umění není systém racionálního myšlení, s ním souvisí pouze ve snaze být jím vysvětlováno, tedy jak se říká vědecky pojímáno. Umění je ale něco jiného, je to něco co nám pomáhá nacházet obecnou komunikační schopnost lidí vzájemně mezi sebou, aniž je ji potřeba speciálně racionálně zdůvodňovat nebo vysvětlovat.

Když jsem pročetl Dlouhodobý záměr této školy (Dlouhodobý záměr vzdělávací a tvůrčí činnosti Janáčkovy akademie múzických umění v Brně, dále jen Dlouhodobý záměr), byl jsem velmi potěšen, že je zcela ve shodě s tím, co si také myslím a co jsem v předchozím textu také formuloval. V celém textu Dlouhodobého záměru nenajdete ani jednou použité slovo věda nebo vědecký přístup. Používá se výraz výzkum a zcela jistě je tím myšleno zkoumání a zkoušení divadelních aktivit tak, aby byla naplněna hlavní funkce divadla, funkce umělecká.

Byť jsou dnes zcela běžně používány výrazy literární věda, hudební věda, divadelní věda a současně je snahou tyto „vědy“ praktikovat, jedná se o vědecký náhled na umění a nejedná se o umění jako takové. Tyto vědy nepatří do předmětu studia divadla na vysoké škole, patří mezi teoretiky umění, byť i tito to nemají lehké. Povětšinou se totiž rekrutují z uměleckých pozic a co to je vědecký způsob nazírání nevědí a pokud ano, nejsou s to takto pracovat, protože k tomu nemají (zaplatit pánbůh) vlohy.

Zaplatit pánbůh proto, že se skutečně jedná o něco, co vyhovuje pouze polovině populace, ta druhá je frustrována svou neschopností rozumět technologiím tak jak to po nich zbytek společnosti vyžaduje. Projevuje se to pak např. snahou za každou cenu nemotorně digitální technologie ovládat a nebo rezignací na ně se stávat společensky postupně nevyhovujícím. O to víc ovšem, pokud chceme ve společnosti studovat umělecké obory jako je divadlo pak se stává toto studium čím dál více poplatné technokratické společnosti. Je lichou nadějí, že se to do budoucna změní, že se technokracie přiblíží člověku, byť je to takto denně v masmédiích proklamováno. Jednostrannost nazírání na svět se zjevně nevyplácí, je-li bez protistrany, sílí a postupně dominuje tak, až člověka zcela paralyzuje. Jak ostatně jasně i formuloval Šafařík ve svém textu Člověk ve věku stroje již v roce 1967 (viz [3]).

Divadelní a hudební věda nemají podobně jako humanitní vědy dostatečně vybudovaný vědecký aparát, a tedy jsou přírodovědci většinou opomíjeni. Dle mého soudu to dnes ani není možné, protože hlavní činnost umění na rozdíl od racionální vědy spočívá v tom co slovy označujeme jako iracionální, transcendentní prožitek atp.

Divadlo je umění

Samozřejmě, co to tedy umění a tedy i divadlo vlastně je?

Nevíme. Podobně jako ale nevíme řadu věcí a nevíme je i v přírodních vědách. Můžeme vskutku nejprve racionálně studovat historii umění a z artefaktů se takto poučovat jak se mohla tato umělecká díla objevit a projevit. Ovšem tak, že tyto artefakty pochopíme - a toto pochopení není racionálním rozbořem díla, ale jeho transcendentním přesahem mimo dokonce i smyslová vnímání. Jak je to možné? Nevíme, ale uvědomujeme si to, vnímáme to, chceme to a dokonce bez toho nemůžeme být.

Chápat umění, vnímat ho a stávat se jeho součástí v procesu umělecké tvorby je dar, který není dán zdaleka každému. Umění totiž nerozumí každý a nelze se mu naučit. Zcela jistě se jedná o výjimečný komplexní přístup ke světu, ve kterém hraje roli imaginace, krása, cit, hra. Racionálně uvažující člověk zůstává u svého zjednodušujícího vysvětlení prohlášením o nesrozumitelných hloupostech nebo společenské nevyzrálosti a nedospělosti. Ale přestože je racionální přístup dnes dominující a je v jeho prostředí obtížné umělecká díla obhájit, stále má umění ve společnosti dnes uznávanou roli, která se například projevuje v podpoře studia divadla na vysoké škole.

Vlastně je to s podivem, že divadlo v dnešní veskrze již racionální době ještě vůbec existuje a je neuvěřitelné, že společnost jej podporuje možností studovat ho na vysoké škole.

Využijeme toho tedy pro věc samotnou, věnujme se divadlu ne jako svému řemeslu, ne jako svému povolání, ale jako svému poslání, které uvědomělá část společnosti podporuje.

Přitom jaké toto umění bude, společnost dnes nediktuje a necenzuruje - očekává naše dílo, které bude považovat za důležité z hlediska úplné výpovědi a z hlediska poctivého přístupu.

Znamená to, že se není třeba věnovat divadlu takovým způsobem, aby byla společnost uspokojena podle nároků odlehčené zábavy nebo odpočinkových aktivit. To je pouze vedlejší funkce divadla, která stojí na hranici mezi uměním a zábavou. Práce s divadlem a zejména ve výukovém procesu má být objevná, inspirující, hledající, vůbec ne samozřejmá a rutinní. Zcela jistě pak bude působit ve střetu se společností, která jej financuje a není divu. V umění tomu tak ale bylo vždy.

Je omylem se domnívat, že škola o divadle má vyučovat komerčně zajímavé formy. Vysoká divadelní škola se tímto výukově zabývat nemá, protože se zabývá kam až umělecky divadlo ve svém vývoji pokročilo a zkoumá jaké jsou jeho další cesty.

Výuka

Studium na vysoké škole znamená proces, kdy se studující ocitá tváří v tvář tomu nejvyššímu, čeho bylo v oboru jeho studia dosaženo. Vysoká škola má povinnost to studentovi nabídnout a nese za to odbornou a morální odpovědnost. Jistě, je to obtížné, ale je potřeba se o to pokusit a teprve absolventi a historie posoudí, zda se to podařilo. Nelze se ale této odpovědnosti vyhýbat s odůvodněním, že je to těžké a nebo třeba i nemožné. I pokud by tomu tak bylo, je nutné se o to pokusit.

Nejedená se přitom o úsilí o něco, čemu se říká světovost, otevírání se světu a podobné floskule. Projevený zájem z jiných zemí o dění na divadelní fakultě této školy nelze nařídít úředně. Škola sama musí být zajímavá pro divadelní soubory a divadelní školy z jiných částí světa.

S tím úzce souvisí samotná práce na fakultě. Artefakty, divadelní akce a divadelní představení nemají vznikat z potřeby se proslavit a nebo se zalíbit v jiných zemích. Je potřeba si uvědomit, kdo jsme, kde žijeme, v jakém prostředí se pohybujeme a zda-li nás toto prostředí zajímá a potřebujeme se k němu vyjadřovat. Myslím tím současný evropský kontext našeho myšlení a chování, kontext v rámci této země a kontext v rámci tohoto města, své obce. Od své obce, její urbanistiky, života v ní a probíhajících procesů musíme začínat. Pokorně. Divadlo vždy vznikalo z potřeby mluvit hrou, vyjadřovat se k lidem kolem sebe a jejich prostředí – vznikalo tak dialog mezi hercem a divákem, který pak má očišťující charakter.

Výraz obec jsem použil ne jenom proto, abych se zmínil o Brně, kde tato fakulta působí a se kterým by měla trvale interagovat. Vztah k místu své obce má každý mnohdy jinde, v místě odkud studovat přichází. Návrat do své obce je patrný v dílech mnoha umělců a pokud se jedná o skutečnou osobnost, zpětně se pak tato obec stává kulturně rychle se vyvíjející oblastí, o kterou náhle vzniká zájem odjinud.

Rovněž tak s uvědoměním si své úlohy této fakulty ve světě úzce souvisí způsob vedení výuky. Výuka divadla není učení se dovednostem. Dovednosti jako je správná chůze, dikce, fyzická průprava – to jsou základy, které si student herectví již přináší s sebou ve formě svého talentu a dál je rozvíjí za podpory učitele, ale nesmí se jednat o závěrečný cíl studia. Vysoká škola, jak říkával Bořivoj Srba je především o setkávání lidí. Učitel se setkává s žákem a oboustranně dochází k interakci, kterou v procesu předávání zkušeností a vysvětlování poznávaných hodnot zúročí nejenom žák, ale i učitel, pokud dokáže vnímat nový a třeba i generační názor toho, kdo přichází, aby pochopil, co to divadlo je. Tato škola nemá učit dovednostem, má učit co to je divadlo a umění. A to je možné jen transcendentním přenosem z učitele na žáka a nikoliv omíláním formy herecké nebo režijní rutiny.

Studium divadla je složitý proces. Zdaleka se nejedná pouze o zvládnutí technologií, které s divadlem souvisejí. Součástí divadelního vzdělání je i obecný rozhled, filosofický názor, společenský kontext v pochopení divadla v souvislostech s psychologíí a sociologíí. Je to vyžadováno v souvislosti s důvodem, se kterým student přichází na školu. Zdůvodnění, proč chce student studovat divadlo musí být vyžadován, jakkoliv jsou jeho vysvětlení vágní a iracionální – naopak lépe vágní než jasně stanovený cíl dosáhnout kariéru, proslavit se a být vážený a dobře placený herec. Obecný humanitní rozhled, který studentovi škola poskytne pak současně ale nesmí přebít jeho osobnost a jeho zaměření, specializaci. Ta je nade vše, neb ta určuje originalitu a názor osobnosti, která následně školu opouští jako absolvent. Na škole je potřeba o vývoj osobnosti u studenta pečovat a nechávat ji se projevovat.

Dnes se často hovoří o kvótách, o počtech absolventů škol, o jejich umístění, o jejich zařazení se do společnosti, o jejich zaměstnatelnosti a podobně. Myslím, že se jedná o zbytečnou analýzu výsledků svobodného rozhodování o své profesi, o svém oboru. Pokud z vysoké divadelní školy vycházejí absolventi znalí oboru, pokud jsou z nich osobnosti, mnozí

z nich a třeba i ti nejlepší se ve svém dalším životě ani divadlu věnovat nemusí. Souvisí to s odmítáním kariérismu, s neustálým hledáním a vnímáním světa. Proces tvůrčího hledání a nestálého uvědomování si proměnlivosti jak samotného světa, tak i osobnosti v ní často samotnou osobnost zavede do zcela jiných oborů, kde pracuje a nachází kvalitu života pro sebe i pro své okolí, a to na základě vzdělání, které se osobnosti dostalo, a to například na této fakultě. Chci tím říct, že fakulta by neměla produkovat herce, režiséry, scénáristy aj. tak, aby tito bezpodmínečně byli zařaditelní ve svém životě jako divadelníci. Samotný proces výuky musí počítat i s tím, že vzdělává pro obecný kontext života. Ale v oboru divadla. Škola obecně má napomáhat studujícímu artikulovat sám sebe.

Vše, co jsem zde uvedl je zcela s obsahem dokumentu Dlouhodobého záměru této školy. Je nutné si ovšem poctivě přiznat nakolik mu odpovídá současná činnost této fakulty. Je potřeba podrobit činnost a výsledky fakulty pečlivé analýze a ve vedení fakulty přijmout taková rozhodnutí, která by tento základní dokument školy naplnila, byla s ním v souladu a dále tvůrčí uměleckou činnost podporovala a rozvíjela.

Na to poukazuje např. i stav informačního serveru webových stránek fakulty. Nemají žádnou vypovídací kvalitu o dění ve škole, ani informativní ani umělecky obsahovou. PR školy je zjevně naprosto nedostačující. Jako člověku přicházejícímu zvenčí, se mi tímto způsobem nedostalo žádné relevantní informace o dění ve škole, přitom pohled veřejnosti a blízkého okolí na fakultu je dnes orientováno především tímto způsobem. Rovněž tak město, ve kterém fakulta působí s fakultou prakticky nežije, akce s ním související jsou prezentovány pouze minimálně a na webových stránkách o nich není už vůbec nic.

Být děkanem Divadelní fakulty JAMU je veřejná funkce placená z veřejných peněz demokratického státu. Je dočasná a musí souviset s naplněním např. určitého názorového spektra, které po uplynutí mandátu může být vystřídáno názorem zase jiným. Rovněž tak všichni, kteří se mají podílet na fungování fakulty podle mých představ musí být ti, kteří jsou ke své funkci povoláni od svého poslání v divadle nebo jiné profesi, a budou svoji funkci na fakultě vykonávat s vědomím, že se jedná o jejich dočasnou aktivitu, kterou vykonávají po dobu než jim skončí toto pověření tak, aby poté mohli pokračovat ve své odborné činnosti ať už dále na fakultě nebo kdekoli jinde.

Kdo je Luděk Skočovský

Kdo jsem. Přicházím zdánlivě z jiného oboru, a to právě z oboru strukturálně nejvíce zatíženého. Moje disertační práce [2] se ale věnuje mezioborovému vnímání, snad proto, že mne bytí ne obtížně vystudovanou původně matematiku, vždy zajímalo umění (a divadlo obzvlášť). Myslím, že fakultu je potřeba řídit z nadhledem, sice se zaujetím pro obor, ale současně neustále s objektivní úvahou, co je možné z hlediska finančního a z hlediska platné legislativy. V tomto smyslu by moje mezioborová praxe mohla přinést fakultě pozitivní stabilitu.

Narozen 31.3.1959, dnes tedy 57 let.

Publikační činnost

1. Jan Brodský, Luděk Skočovský: Operační systém UNIX a jazyk C, Státní nakladatelství technické literatury, Praha 1989, ISBN 80-03-00049-1,

<http://skocovsky.cz/brosko89/homecz.htm>

2. Luděk Skočovský: Principy a problémy operačního systému UNIX, druhé vydání vydal autor, Brno 2008, ISBN 80-902612-5-6, první vydání vydavatelství Science, Veletiny 1993, ISBN 80-901475-0-X, <http://skocovsky.cz/paposu2008/>,

3. Luděk Skočovský: UNIX, POSIX, PLAN9, vlastním nákladem, Brno 1998/1999, ISBN 80-902612-0-5, výtvarná a vydavatelská spolupráce Vladimír Kokolia,

http://skocovsky.cz/upp9/home_html.html

4. Luděk Skočovský: Computer Science Enjoyer, vlastním nákladem, Brno 2006, ISBN 80-902612-1-3, <http://skocovsky.cz/enjoyer/home.html> .

Vzdělání

1974 - 1978: Střední průmyslová škola elektrotechnická v Brně;

1978 - 1983: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Brně (dnes Masarykova univerzita v Brně) obor Matematika odborná a Teoretická kybernetika a matematická informatika;

1984: titul RNDr., státní rigorózní zkouška ve studijním oboru teoretická kybernetika, matematická informatika a teorie systémů;

1983 - 1985: studijní pobyt na Katedře samočinných počítačů Fakulty elektrotechnické Vysokého učení technického v Brně, téma operační systém UNIX;

2010 - 2013: titul Ph.D., doktorandské studium Fakulty výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně, obor Umění ve veřejném prostoru a umělecký provoz, téma disertační práce Význam obrazu na konci psaného slova.

Je spoluzakladatelem a provozovatelem projektu Bio Skoczowski v rámci kterého organizoval a uskutečnil soukromá filmová setkání s názvem Filmáček (celkem 8 ročníků v období let 1998 - 2010). Bio Skoczowski vyprodukovalo celkem 6 krátkometrážních filmů.

V průběhu let 2000 - 2015 organizoval řadu soukromých seminářů na téma Umění, věda, technologie, Computer science.

Je přizvaným spoluautorem knih v edici Václava Cílka: Tři svíce za budoucnost (Novela bohemia, 2012) a Něco se muselo stát (Novela bohemia, 2014).

V dávné minulosti Společně s Markem Srbou byl spoluautorem polyekranů Expedice a Dunajská Delta v letech 1982 a 1983.

Spojuje zdánlivě nespojitelné.

Další informace a literární texty na <http://skocovsky.cz>

Použitá literatura

- [1] Václav Umlauf: Traktát o postmoderní hlouposti (De stultitia novissimorum).
červen 2013, Liberec, <http://philpapers.org/rec/UMLTOP>,
- [2] Luděk Skočovský: Význam obrazu na konci psaného slova. Disertační práce VUT FaVU,
červen 2013, Brno, http://skocovsky.cz/DP_Skocovsky20140213.pdf
- [3] Josef Šafařík: Člověk ve věku stroje. Přednáška proslovená dne 9. února 1967 v Klubu architektů v Praze
- [4] Richard Leakey: Původ lidstva.1994.
1996, Bratislava: Archa.